

Till civilutskottet

Genom beslut den 1 februari 1972 har civilutskottet hemställt att försvarskommittén avger yttrande över motionen 1972: 1437 om ändring av civil- och militärområdesgränserna för Gävleborgs och Kalmar län.

Med anledning härav får försvarskommittén anföra följande.

I motionen erinras om att man, när principerna för totalförsvarets regionala ledning fastställdes år 1964, hade som utgångspunkt att åstadkomma överensstämmelse mellan läns- och försvarsområdesindelning. Man genomförde också indelningen enligt denna princip utom när det gäller Gävleborgs och Kalmar län, som är delade på två försvarsområden. Motionärerna påtalar de nackdelar som från totalförsvars synpunkt är förenade med bristande överensstämmelse mellan militärterritoriell och civiladministrativ indelning och hemställer att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag om sådan ändring av civil- och militärområdesgränserna för Gävleborgs och Kalmar län att överensstämmelse uppnås med länsgränserna.

Yttranden har efter remiss från försvarskommittén avgetts av överbefälhavaren, överstyrelsen för ekonomiskt försvar samt civilbefälhavarna i Södra, Östra och Nedre Norrlands civilområden. Till remissvaren är i förekommande fall fogade yttranden från berörda organ. Innehållet i remissvaren redovisas i en bilaga till detta yttrande.

Frågans tidigare behandling m. m.

Sedan slutet av 1950-talet har länsorganisationen varit föremål för ett omfattande utredningsarbete. Länsförvaltningen har granskats från delvis skilda utgångspunkter av bl. a. länsförvaltnings-, landskontors- och länsindelingsutredningarna samt länsdemokratiutredningen. Länsberedningen, som tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 mars 1970, har att göra en samlad bedömning av de olika förslagen innan de slutligen prövas av statsmakterna.

Gällande organisation av totalförsvarets regionala ledning grundar sig på ett beslut av 1964 års riksdag (prop. 1964: 109, SU 1964: 189, rskr 1964: 362). En grundtanke i organisationen, som började genomföras den 1 oktober 1966, är att totalförsvarets ledning i krig i den högre regionala instansen skall kunna utövas enhetligt inom geografiska ansvarsområden, vilkas gränser är gemensamma för krigsmakten och det civila försvaret. Inom varje sådant område skall krigsmaktens verksamhet ledas av *en* militär chef (militärbefälhavare) och den civila försvarsverksamheten inriktas och samordnas av *en* civil chef (civilbefälhavare).

Till grund för propositionen om totalförsvarets regionala ledning låg ett förslag av 1960 års försvarsledningsutredning. Som framgår av propositionen (s. 73 och 137) var man 1964 i stort sett enig om att samverkande militära och civila chefer bör ha geografiskt överensstämmande ansvarsområden och att dessa — så långt möjligt — bör bygga på den civiladministrativa indelningen. De avsteg härifrån som berörs i motionen motiverades av operativa skäl. Departementschefen anförde (s. 138) härom bl. a. följande.

Ehuru det — liksom hittills — med all kraft bör eftersträvas att iaktta grundsatsen om överensstämmelse mellan militärterritoriell och civiladministrativ indelning, skulle det vara realistiskt att förutsätta att dessa båda indelningar, för vilka delvis olikartade faktorer ligger till grund, i alla områden skulle kunna bringas att överensstämma. Även om det vid den militärterritoriella indelningen göres eftergifter i förhållande till vad som från operativa synpunkter kunde vara önskvärt, nödgas man dock konstatera att det kan finnas fall då det — exempelvis på grund av militärgeografiska förhållanden — inte skulle vara försvarbart att driva sammanjämkningen hur långt som helst. — — —

Med anledning av att vissa remissinstanser så bestämt hävdat, att varje ändring av den fredsadministrativa indelningen i krig medför betydande nackdelar, vill jag tillägga följande. Under ett krig kan det på grund av fiendens åtgärder bli nödvändigt att ändra gränserna för de militära chefernas ansvarsområden. Om totalförsvaret i en sådan situation skall kunna samverka till ernående av största försvarseffekt, måste så långt möjligt en anpassning ske till dessa ändringar även inom det civila försvaret. Denna anpassning måste bli lättare att genomföra om man redan i fredstid kunnat planlägga för den. I de fall som nu är aktuella talar operativa bedömningar för att de fredsadministrativa gränserna inte kan bibehållas i krig, och det synes mig viktigt att redan i fred förbereda sig härför.

Departementschefen förordade i enlighet härmed att delar av Kalmar och Gävleborgs län skulle hänföras till Östra militär- och civilområdena. Han åberopade därvid att länsindelningsutredningen — med hänsyn till de militära skäl som anförts — förklarat sig inte ha något att erinra mot försvarsledningsutredningens förslag i detta avseende.

Bland dem som från början var emot en länsdelning var civilbefälhavaren i dåvarande andra civilområdet. Sedan försvarsledningsutredningen i oktober 1963 lagt fram förslag i sådan riktning, uppdrog civilbefälhavaren i samråd med länsstyrelsen i Gävleborgs län åt en särskild arbetsgrupp att mot bakgrund av utredningens förslag närmare utreda förslaget återverkningar i fråga om civil beredskapsplanläggning och ledning inom Gävleborgs län. Syftet var att söka klarlägga de samverkans- och ledningsproblem som en civil- och militärområdesgräns tvärs genom Gävleborgs län kunde medföra. Resultatet av arbetsgruppens undersökningar redovisades i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 maj 1967, vilken utmynnade i ett förslag att Kungl. Maj:t — med ver-

kan fr. o. m. den 1 januari 1968 — skulle på visst sätt besluta angående ledningen och ansvaret för den civila försvarsverksamheten i Hudiksvalls och Ljusdals civilförsvarsområden.

Skrivelsen den 22 maj 1967 överlämnades sedermera av Kungl. Maj:t till 1964 års civilbefälhavarutredning, som tagit upp frågan dels i skrivelse den 11 mars 1971, dels i ett betänkande om länsstyrelsens krigsorganisation (Ds C 1971: 5). Utredningen som ingående behandlar gränsindelningsfrågorna i Gävleborgs och Kalmar län anser att en omprövning av de högre regionala chefernas ansvarsområden måste omfatta även militärområdena. Förutsättningarna för en fullständig militärterritoriell anpassning till länen har enligt utredningen ökat sedan indelningen fastställdes år 1964. De operativa skäl som då tillmättes en avgörande betydelse anses inte längre väga lika tungt.

I en skrivelse den 19 november 1969, ställd till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, har länsstyrelsen i Kalmar län redovisat sina erfarenheter av länsdelningen. Länsstyrelsen anför bl. a.

Länsstyrelserna har så många och viktiga uppgifter i krig att länsindelningen bör ligga till grund för territoriella indelningar i beredskapshänseende. Överförande i krig av område från ett län till ett annat skapar så stora och besvärliga problem att det vore oklokt att därigenom ytterligare öka belastningen på länsstyrelserna, vilka i första hand bör ägna all kraft åt lösande av aktuella krigsuppgifter. Effekten av ett överförande utvinnes inte förrän efter så lång tid att motiven därför sannolikt blivit inaktuella. Byte av länsstillhörighet i krigstid skapar lätt misstro och oro hos befolkningen inom området samt öppnar inkörsportar för motståndarens psykologiska krigföring.

Länsstyrelsen hemställer att indelningen i civil- och militärområden ändras så att hela Kalmar län kommer att tillhöra södra civil- och militärområdena.

Överbefälhavaren, som har ett samordnande ansvar för pågående och planerade utredningar rörande krigsmaktens organisation m. m. i lägre regional instans, har i skrivelse den 17 december 1971 bl. a. föreslagit principer för inriktningen av det fortsatta arbetet. Enligt överbefälhavaren bör försvarsområde och län i princip alltid ha sammanfallande gränser. Härigenom elimineras många lednings- och samverkansfrågor. Där det nu föreligger skiljaktigheter är det enligt överbefälhavaren önskvärt att länsgränserna successivt anpassas till de militära gränserna.

I samma skrivelse föreslår överbefälhavaren att Kungl. Maj:t skall uppdra åt länsberedningen att vid fullgörande av sitt utredningsuppdrag avseende vissa frågor rörande den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation undersöka möjligheterna att dels skapa större civila förvaltningsområden i regional instans, dels uppnå fullständig geografisk överensstämmelse mellan civil och militär indelning på regional nivå.

Civilbefälhavarutredningens förenämnda skrivelse har den 30 juni 1971 överlämnats till överbefälhavaren och länsberedningen för att av dem beaktas vid deras fortsatta utredningsarbete. De båda skrivelserna från länsstyrelsen i Kalmar län och från överbefälhavaren har den 9 oktober 1972 överlämnats till länsberedningen för att till den del de kan beröra beredningens arbetsområde beaktas vid fullgörandet av dess utredningsuppdrag.

Utskottet

För den högre regionala ledningen av totalförsvaret är vårt land sedan den 1 oktober 1966 indelat i dels sex militärområden för det militära försvaret, dels sex civilområden för det civila försvaret. Till det civila försvaret hänförs civilförsvaret, det psykologiska försvaret och det ekonomiska försvaret samt sjukvården och polisväsendet m. m. Ledningen för vart och ett av militär- och civilområdena utövas av en militärbefälhavare resp. en civilbefälhavare.

På lägre regional nivå finns för det militära försvaret en indelning i försvarsområden. Inom det civila försvaret motsvaras dessa av länsorganisationen.

Vid utformningen av ledningsorganisationen på regional nivå har man strävat efter att åstadkomma en sådan indelning av riket att samverkande militära och civila chefer har geografiskt överensstämmande ansvarsområden och att dessa — så långt möjligt — bygger på den civiladministrativa indelningen. Militärområden och civilområden har också helt sammanfallande gränser. På den lägre regionala nivån finns däremot vissa avvikelser från den angivna principen och ett par av dessa har tagits upp i motionen 1972: 1437.

Gränsen mellan å ena sidan Nedre Norrlands militär- och civilområden och å andra sidan Östra militär- och civilområdena är dragen på så sätt att Gävleborgs län och Gävle försvarsområde delas ungefär mitt itu. Länsstyrelsen och försvarsområdesbefälhavaren sorterar därmed under två olika chefer på högre regional nivå. Länsstyrelsen tvingas att för vissa ledningsuppgifter planera för organiserande av ett särskilt "krigslän" i den ena hälften av Gävleborgs län.

Mellan Södra och Östra militär- resp. civilområdena är gränsen dragen på så sätt att norra delen av Kalmar län tillhör Östra militär- och civilområdena. Den större delen av länet faller inom Södra militär- och civilområdena. Indelningen i försvarsområden ansluter dock i detta fall till den högre regionala indelningen.

Vid bestämmandet av gränserna för militärområden och civilområden ansåg man sig av operativa skäl nödsakad att i några fall låta civilområdenas gränser avvika från länsgränserna. Man var — som redogörelsen i det föregående visar — redan från början medveten om de

svårigheter som detta skulle leda till för berörda länsstyrelser i Gävleborgs och Kalmar län. Under den tid som gått sedan den regionala indelningen fastställdes har konsekvenserna på länsplanet ytterligare markerats och ett par berörda instanser har genom framställningar till Kungl. Maj:t riktat uppmärksamheten på de problem som hänsynen till de operativa kraven medför för den civila sidan.

Den bristande överensstämmelsen mellan militärterritoriell och civiladministrativ indelning medför enligt vad utskottet kunnat finna vissa nackdelar från totalförsvarsynpunkt. Länsstyrelserna i de delade länen har att samarbeta med två civilbefälhavare vardera och krigsorganisationen innebär för deras del en regional splittring av verksamheten. Motionen 1972: 1437 tar upp de praktiska svårigheterna för berörda länsstyrelser och hänvisar i detta sammanhang till 1964 års civilbefälhavarutredning, vilken undersökt konsekvenserna av en länsdelning i krig och som för sin del anser överförandet av ett område från ett län till ett annat somorealistiskt.

Av remissvaren får man en entydig bild av motsatsförhållandet mellan å ena sidan kraven på den militärterritoriella indelningen och å andra sidan de praktiska konsekvenserna av bristande överensstämmelse mellan militärterritoriell och civiladministrativ indelning. Från civilt håll betonas önskvärdheten av att Gävleborgs och Kalmar län odelade var för sig tilldelas samma militär- och civilområden. Enligt överbefälhavarens uppfattning vore det oklokt att nu vidta sådana ändringar i den militärterritoriella indelningen som medför påtagliga operativa nackdelar.

Den operativa målsättningen och behovet att redan i fred bedöma sannolikheten av olika anfallsområden ifrågasätts inte av någon. Från flera håll påpekas dock att man i fredstid inte med säkerhet kan fastställa några operativa gränser, eftersom man vet mycket litet om eventuella anfallsplaner mot vårt land och om hur de vid ett anfall skulle komma att utvecklas. Utskottet vill för sin del understryka nödvändigheten av att i fred inrikta planläggningen på hur bästa försvarseffekt skall kunna uppnås i de mest troliga anfallsriktningarna. Det måste bli en avvägningsfråga, vilken betydelse de operativa kraven därvid skall tillmätas i förhållande till fredsplaneringen.

Erfarenheten visar emellertid att hänsynen till de operativa kraven har fått negativa återverkningar för den civila administrationen och därmed för totalförsvaret som helhet. En delning av ett län på olika civil- och militärområden medför svårigheter för berörda länsstyrelser att på ett tillfredsställande sätt planlägga för sin verksamhet i krig. Det är också ett mycket komplicerat förfarande att av länsdelarna bilda s. k. krigslän. Enligt överbefälhavaren är nackdelarna inte så stora att de inte i enstaka undantagsfall kan godtas. Liksom civilbefälhavaren i Östra civilområdet anser utskottet det inte vara möjligt att

helt gardera sig för alla de problem som ett framtida krig skulle kunna skapa för såväl myndigheter som enskilda individer.

Utskottet vill i likhet med överbefälhavaren erinra om den osäkerhet som alltjämt föreligger om den framtida länsindelningen. Som framgår av den förut lämnade redogörelsen har indelningen i län och länsförvaltningen sedan slutet av 1950-talet varit föremål för ett omfattande utredningsarbete och det ankommer nu på länsberedningen att göra en samlad bedömning av hela problemkomplexet innan de framlagda förslagen tas upp till slutlig prövning av statsmakterna. Länsberedningen har därvid också att beakta de förslag rörande totalförsvarets regionala indelning som redovisats i det föregående och som överlämnats till länsberedningen. Enligt vad utskottet under hand har inhämtat räknar beredningen med att kunna lägga fram ett principbetänkande tidigast våren 1974.

Det kan konstateras att berörda instanser — liksom civilbefälhavaru-tredningen — ansluter sig till målsättningen för den regionala indelning som fastställdes år 1964, nämligen att samverkande militära och civila chefer bör ha geografiskt överensstämmande ansvarsområden och att dessa så långt möjligt bör bygga på den civiladministrativa indelningen. Vid den framtida avvägningen mellan militärterritoriell och civiladministrativ indelning kan man emellertid enligt utskottets mening inte bortse från det utredningsarbete som pågår på länsområdet. Utskottet vill erinra om att riksdagen tidigare i olika sammanhang inte ansett sig böra föregripa länsberedningens arbete. Det har gällt frågor om vidgad länsdemokrati (jfr KU 1972: 8, rskr 1972: 24) och om den regionala polisorganisationen (prop. 1971: 173, JU 1972: 1, rskr 1972: 19). Med hänvisning till länsberedningens arbete avstyrker utskottet alltså för sin del bifall till yrkandet i motionen 1972: 1437.

Det finns ytterligare skäl att avvakta en allsidig utredning om länsgränserna. Som överbefälhavaren påpekar föreligger det bristande överensstämmelse mellan läns- och försvarsområdesindelningen även inom andra områden än dem som nämns i motionen, exempelvis i Kungsbacka-, Norrtälje- och Älvkarlebyområdena. Överbefälhavaren har också i den skrivelse, som överlämnats till länsberedningen, föreslagit att beredningen bl. a. skall undersöka möjligheterna att uppnå fullständig geografisk överensstämmelse i totalförsvarshänseende mellan civil och militär indelning på regional nivå. Det ankommer således på länsberedningen att pröva, om och i vad mån det militära försvarets krav bör få påverka den civiladministrativa indelningen.

Av remissvaren framgår att det föreligger behov av särskilda anvisningar för försvarsplanläggningen, om län i krig skall delas på sätt varom här är fråga. Särskilda föreskrifter erfordras också när det gäller administration och ledning av verksamheten inom de länsdelar som i krig skall avskiljas från moderlandet. Eftersom det torde dröja innan

den regionala indelningen kan tas upp till slutlig behandling av statsmakterna, förutsätter utskottet att närmare direktiv och anvisningar under tiden utfärdas till ledning för arbetet på regional nivå.

Stockholm den 31 oktober 1972

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), Enskog (fp), Gustavsson i Ängelholm (s), Häll (s), Brännström (s), Pettersson i Lund (s), Gustavsson i Nässjö (s), Gernandt (c), Karl Bengtsson i Varberg (fp), Åkerfeldt (c) och Björck i Nässjö (m).

*Bilaga till FöU yttrande 1972: 1 y***Yttranden över motionen 1972: 1437**

Yttranden har efter remiss från försvarsutskottet avgetts av överbefälhavaren, överstyrelsen för ekonomiskt försvar samt civilbefälhavarna i Södra, Östra och Nedre Norrlands civilområden. Till remissvaren är i förekommande fall fogade yttranden från berörda organ.

Remissinstanserna anknyter i några fall till förslag som tidigare har lagts fram av civilbefälhavaren i Nedre Norrlands civilområde i skrivelse den 22 maj 1967, av länsstyrelsen i Kalmar län i skrivelse den 19 november 1969 och av 1964 års civilbefälhavarutredning i skrivelse den 11 mars 1971. Länsberedningen, som tillkallades med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 mars 1970, och dess arbete med länsindelningsfrågan uppmärksammas också.

Det förhållandet att länsindelningsfrågan hänskjutits till länsberedningen talar enligt *överbefälhavaren* för att osäkerhet alltjämt föreligger om den framtida länsindelningen. Han anser det oklart hurvida tyngdpunkten i det civila försvarets regionala verksamhet även i framtiden kommer att ligga på den lägre regionala nivån. Med hänsyn härtill vore det enligt överbefälhavarens uppfattning oklokt att nu vidta sådana ändringar i den militärterritoriella indelningen, som medför påtagliga operativa nackdelar.

De betänkligheter som civilbefälhavarutredningen anför mot att i krig föra över del av län till ett angränsande län anser överbefälhavaren sig inte kunna bedöma. Han anför härom vidare.

Jag har för min del intet att erinra mot att statsmakernas beslut 1964 omprövas på denna punkt. Om så bedöms lämpligt anser jag emellertid att övriga av civilbefälhavarutredningen diskuterade alternativ skall tas upp till förnyad prövning i de fall den militärterritoriella indelningen av operativa skäl icke kan bringas i överensstämmelse med den civiladministrativa indelningen. De betänkligheter som civilbefälhavarutredningen anför mot att länsstyrelse skall kunna lyda under två civilbefälhavare beträffande olika delar av länet (eller vara underställd en civilbefälhavare och lyda i vissa avseenden under en annan) synes mig icke så allvarliga att de icke kan bemästras. Jag kan därför icke dela utredningens slutsatser på denna punkt. I konsekvens härmed anser jag också att nackdelarna med bristande överensstämmelse mellan civilområdes- och militärområdesindelningen icke är så stora att de icke i enstaka undantagsfall kan godtas.

Den indelning i sex militär- och civilområden som genomfördes år 1966 bör alltjämt gälla, anser överbefälhavaren. De motiv som på sin tid anfördes av 1960 års försvarsledningsutredning för nuvarande milo/civogränser mellan dels Nedre Norrlands militärområde och Östra mi-

litärområdet, dels Östra och Södra militärområdena äger alltjämt giltighet. Den av motionärerna påtalade bristande överensstämelsen mellan läns- och försvarsområdesindelningen föreligger — framhåller överbefälhavaren — även inom andra områden än de i motionen påtalade, t. ex. i Kungsbacka-, Norrtälje- och Älvkarlebyområdena.

Överbefälhavaren biträder för sin del statsmakternas ställningstagande år 1964 och delar den av civilbefälhavarutredningen uttalade uppfattningen att samverkande militära och civila chefer bör ha geografiskt överensstämmande ansvarsområden och att dessa så långt möjligt bör bygga på den civiladministrativa indelningen. Det bör emellertid ske genom en successiv anpassning av militärterritoriella och civiladministrativa gränser till varandra i samband med den översyn av länsindelningen som nu pågår genom länsberedningens försorg. I skrivelse den 17 december 1971 har överbefälhavaren hemställt att Kungl. Maj:t skall vidta åtgärder i detta syfte.

Det har inom *överstyrelsens för ekonomiskt försvar* ansvarsområde kunnat konstateras, att överflyttning av länsdelar i en krisituation skapar så stora svårigheter för både avlämnande och mottagande län samt för myndigheter och boende i berörda länsdelar att överstyrelsen finner det osannolikt att fördelarna för den militära planeringen kan uppväga de mycket påtagliga nackdelarna för den civila sidan. Överstyrelsen ställer sig därför positiv till motionen men föreslår att beslut i frågan fattas först sedan en översyn av den militärterritoriella och civiladministrativa indelningen genomförts med beaktande av de synpunkter som 1964 års civilbefälhavarutredning anfört i sitt betänkande om krigsorganisation för länsstyrelserna.

Civilbefälhavaren i Södra civilområdet (CB S) ansluter sig till de förslag som förts fram av länsstyrelsen i Kalmar län och 1964 års civilbefälhavarutredning och som går ut på en anpassning av de militära fredsgränserna till nu gällande civiladministrativa sådana, så att full överensstämmelse uppnås mellan försvarsområde och län resp. militär- och civilområde. CB S vill särskilt understryka följande två faktorer.

— Det är ett mycket komplicerat förfarande att bilda s. k. "krigslän". De civila myndigheternas möjligheter att understödja krigsmakten i ett allvarligt läge — vilket måste vara det primära — försvaras avsevärt. Det sämsta sättet att försöka lösa lednings- och samverkansproblemen är att organisera "krigslän" — i alla händelser då det gäller överförandet av delar av län till ett annat.

— Att de militära myndigheterna redan i fred bedömer sannolikheten av olika anfallsområden är givetvis riktigt. Planläggningen i fred kan då inriktas på hur bästa effekt skall kunna uppnås i de mest troliga anfallsriktningarna. I ett krigsläge måste dock rimligtvis de "operativa gränserna" grundas på hur fiendens anfall utvecklas. Om fiendens anfallsplan torde vi veta mycket litet i fredstid.

Enligt CB S torde den totala effekten bli störst om den för de direkta militära operationerna inom ett område ansvarige chefen — och där områdets gränser alltså måste rättas efter den aktuella stridssituationen — kan bistås av redan i fred organiserade totalförsvarsmyndigheter, som planlagt för olika situationer inom ett gemensamt ansvarsområde och där befattningshavarna genom planläggningen, övningar och annat har god kännedom om den gemensamma problematiken. Han anför vidare.

Civilbefälhavaren delar överbefälhavarens uppfattning att gränserna bör sammanfalla. Nuvarande länsgränser kommer emellertid troligen att bestå under lång tid (bortsett från smärre justeringar). "Operativa gränser" kan inte fastställas med säkerhet i fredstid. Det kan däremot fredsgränserna. Ledningsproblemen på civil sida torde vara betydligt mera besvärliga än för militära myndigheter, inte minst med tanke på gällande administrativa lagstiftning. Civilbefälhavaren hävdar därför bestämt att "operativa skäl" inte får föranleda avsteg från principen med i fred sammanfallande gränser mellan försvarsområde — län och militärområde — civilområde. Av här direkt eller indirekt anförda skäl bör de framtida militära gränserna anpassas till de civiladministrativa och inte tvärtom.

Den bristande samstämmigheten i gränsdragningen för olika myndigheters geografiska verksamhetsområden är till klar nackdel för totalförsvarets verksamhet, hävdar *civilbefälhavaren i Östra civilområdet* (CB Ö). Mest framträder olägenheterna härav i händelse av krig men även det fredsmässiga krigsplanlägningsarbetet försvåras. Principiellt bör länsindelningen enligt CB Ö så långt möjligt ligga till grund för all territoriell indelning. Civil- och militärområdesgränser bör alltid vara sammanfallande.

Den tid som förflutit sedan gällande civil- och militärområdesindelning fastställdes har gett vissa erfarenheter. CB Ö anför härom följande.

Det har visat sig att en delning av ett län på två civil- och militärområden medför svårigheter för berörda länsstyrelser att på ett tillfredsställande sätt planlägga för sin verksamhet i krig. En starkt bidragande orsak härtill är att föreskrifter inte utfärdats i fråga om administration och ledning av verksamheten inom de länsdelar, som i krig skall avskiljas från "moderlänet". Det har i olika sammanhang uttalats att de avskilda delarna skulle överföras till angränsande län och att särskilda "krigslän" skulle bildas. Beträffande Västerviks civilförsvarsområde skulle det då kunna bli fråga om en överföring till Östergötlands län. Vad gäller norra delen av Gävleborgs län skulle dock två län finnas att välja, nämligen Västernorrlands län resp. Jämtlands län.

I den situation som nu råder måste länsstyrelserna i Kalmar län och Gävleborgs län föra en dubblerad försvarsplanläggning, som särskilt i det senare fallet måste bygga på alltför många hypotetiska förutsättningar. Även för de eventuellt mottagande länens del föreligger många oklarheter.

Förutom den dubbla försvarsplanläggningen måste länsstyrelserna i

Kalmar län och Gävleborgs län i planerna för sin krigsorganisation räkna med att ställa ett visst antal tjänstemän till förfogande för tjänstgöring hos den länsstyrelse, som kan komma att övertaga ledningen av verksamheten inom eventuellt överförda länsdelar. Även detta är en mycket besvärande faktor eftersom det här blir fråga om kvalificerade tjänstemän och personalresurserna är begränsade.

Det torde enligt CB Ö vara fullständigt ogörligt att helt gardera sig för alla de problem, som ett framtida krig skulle kunna skapa för såväl myndigheter som enskilda individer. I ett krig måste man underkasta sig de förändringar i samhällslivet, som framtvingas av fiendens handlande och av de motåtgärder som måste vidtas i försvarssyfte. CB Ö är därför inte beredd att helt ansluta sig till motionärernas yrkande. Han anför.

Från civil synpunkt vore att föredraga att Gävleborgs län liksom Kalmar län odelade var för sig tillhörde samma militär- och civilområden. Därmed skulle de olägenheter, som tidigare berörts beträffande länsstyrelsernas beredskapsplanläggning helt elimineras. Med hänsyn till min tidigare uttalade uppfattning att civil- och militärområdesgränser alltid bör sammanfalla måste jag emellertid samtidigt betona att en ändring av endast civil- eller militärområdesgräns inte bör sk. Avgörande för gränsdragningen måste enligt min mening bli de bedömningar som gjorts eller kan komma att göras i fråga om den militärt operativa verksamheten i krig inom respektive militärområden. Så länge tidigare bedömningar i detta hänseende kvarstår oförändrade, anser jag det olämpligt att ändra gränsdragningen.

Det är — framhåller CB Ö — ytterst nödvändigt att de särskilda anvisningar, som till följd av delade län erfordras för berörda länsstyrelser försvarsplanläggning, snarast möjligt utfärdas.

Civilbefälhavaren i Nedre Norrlands civilområde (CB NN) delar helt motionärernas synpunkter och erinrar om vad hans företrädare i ämbetet på sin tid anförde vid remissbehandlingen av 1960 års försvarsledningsutrednings betänkande rörande totalförsvarets regionala ledning. Det ansågs från början att utredningen starkt förenklat de problem som avskiljandet av en länsdel medför. Kritiken baserades inte enbart på det — enligt företrädarens mening — principiellt olämpliga i att dela ett län utan även på de svårigheter i allehanda avseenden som länet och där verkamma myndigheter, främst länsstyrelsen, skulle ställas inför. Företrädaren var inte heller övertygad om att de fördelar, som eventuellt kunde vinnas genom att av militärt operativa skäl dela ett län, uppvägs de stora nackdelar som uppenbarligen blev följden för den civila ledningen av totalförsvarsverksamheten.

CB NN ansluter sig helt till de av företrädaren vid detta tillfälle och sedermera i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 maj 1967 gjorda uttalandena. De smärre förändringar som därefter skett i fråga om planlägningsunderlag eller i samband med revidering av beredskaps-

planer påverkar enligt CB NN på intet sätt själva sakfrågan. Han anför härom ytterligare.

Fastmera har de gångna åren bekräftat de svårigheter och omställningsproblem som en länsstyrelse ställs inför i händelse den i ett beredskaps- eller krigsläge skall överlåta ledningsansvaret av en länsdel till någon angränsande länsstyrelse. Vad som sålunda under den dåvarande remissbehandlingen i viss mån intuitivt framfördes som kritik mot den numera genomförda gränsdragningen kan nu erfarenhetsmässigt verifieras. Den åstundade effekten i handlingskraft hos det civila försvaret har inte uppnåtts. Snarare tvärtom. En i vissa stycken påtaglig tveksamhet och känsla av osäkerhet präglar planläggningsarbetet i fråga om samordningen och ledningen av försvarsverksamheten.

Angivna förhållanden beror — framhåller CB NN — inte bara på att Kungl. Maj:t vid fastställandet av civil- och militärområdesgränsen genom Gävleborgs län inte också samtidigt gav anvisning om hur lednings- och samordningsansvaret för den norra länsdelen skulle ordnas. Med den mängd komponenter ur det civila samhället, som planeras ingå i vårt totalförsvar, uppkommer ständigt allehanda spörsmål — större som mindre — om inte länsstyrelsen är bevarad vid sitt ansvar för hela sitt län under såväl fred som beredskap och krig. CB NN anser det ej heller vara möjligt för en länsstyrelse att utan Kungl. Maj:ts medgivande frånhända sig detta ansvar.

CB NN erinrar också om att frågan om en ändrad länsindelning f. n. ställts på framtiden, en omständighet som ytterligare accentuerar det olämpliga i den nuvarande gränsdragningen för Nedre Norrlands civil- och militärområden. Eftersom Kungl. Maj:ts ställningstagande i gränsindelningsfrågan byggde på förutsättningen att länsstyrelserna under överskådlig framtid måste bibehålla sin ledningsfunktion inom det civila försvaret, får länsstyrelsens ledningsansvar numera anses vara än mera markerat genom den partiella omorganisationen av länsförvaltningen sedan den 1 juli 1971. Denna omorganisation stärker enligt CB NN mer än tidigare länsstyrelsens ledande ställning i länet.

Vid ett eventuellt bifall till motionen uppkommer en omedelbar följdfråga som motionärerna inte berört, nämligen till vilket civil/militär-område länet som helhet då skall föras. CB NN anser sig inte i detta sammanhang böra gå närmare in härpå men finner övervägande skäl tala för att Gävleborgs län/fo 49 bör tillhöra Nedre Norrlands civil-område/militärområde.